

BROCHURE TWEEDE FASE HAVO EN VWO
OSG DE HOGERBERG DEN BURG

redactie: Ben Bakker
omslagontwerp: Henri Arendsen
uitgave: februari 2017

Brochure Tweede Fase HAVO en VWO

OSG de Hogeberg
Den Burg

Met de Tweede Fase wordt de bovenbouw van HAVO en VWO bedoeld.
Een leerling van onze school heeft met de Tweede Fase te maken vanaf het moment dat in de 3^e klas HAVO / VWO of in 4 MAVO de profielen en keuzevakken aan de orde komen.

In deze brochure proberen wij de gang van zaken in de Tweede Fase duidelijk te maken.
We beginnen met een toelichting op de profielen en de te kiezen vakken en vervolgens komen o.a. de gang van zaken in het onderwijs en het examen, de leerlingbegeleiding en de mogelijkheden tot vervolgstudie aan bod.

Veel leesplezier,

namens het team bovenbouw HAVO/VWO,

Ben Bakker,
teamleider

INHOUD

1. De Tweede Fase	
1.1 Inleiding	6
1.2 Kenmerken	6
1.3 De belangrijkste feiten	6
2. Profielen	
2.1 Inleiding	7
2.2 De profielen	7
2.3 Studielasturen.....	7
2.4 Tabellen.....	7
2.5 Natuur en Techniek	8
2.7 Natuur en Gezondheid.....	10
2.8 Economie en Maatschappij.....	12
2.9 Cultuur en Maatschappij	14
3. Profielkeuze	
3.1 Inleiding	16
3.2 Leren kiezen	16
3.3 De decaan	16
4. De inrichting van de Tweede Fase op onze school	
4.1 Inleiding	17
4.2 De rol van de leerling	17
4.3 Lesuren, keuze-uren, coachuren en	17
4.4 De rol van de docent.....	18
4.5 Studiewijzers	18
4.6 Rapporten en Magister	18
5. De leerlingbegeleiding	
5.1 Inleiding	19
5.2 Rol van de coach.....	19
5.3 Coachuren	19

6. Het examen	
6.1 Inleiding	20
6.2 Het schoolexamen	20
6.3 Het examendossier	20
6.4 Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA)	21
6.5 Profielwerkstuk	21
6.6 Vrijstelling 2 ^e moderne vreemde taal (VWO)	21
7. Slagen, zakken en de overgangsnorm	
7.1 Inleiding	22
7.2 De slaag-/zakregeling	22
7.3 De overgang binnen de Tweede Fase	23
7.4 Zittenblijven	23
7.5 Zakken.....	24
7.5 Herkansingsregeling	24
8. Doorstroommogelijkheden	
8.1 Inleiding	25
8.2 Van 4 MAVO naar 4 HAVO.....	25
8.3 Van 5 HAVO naar 5 VWO.....	26
9. Vervolgstudie	
9.1 Inleiding	27
9.2 Na het VWO	27
9.3 Na de HAVO.....	28
10. Tenslotte.....	30

1. De Tweede Fase

1.1 Inleiding

In 1999 is de Tweede Fase van HAVO en VWO ingevoerd. Dit betekende een aantal ingrijpende veranderingen in het onderwijs in de klassen 4 en 5 HAVO en 4, 5 en 6 VWO. De Tweede Fase beoogt een goede aansluiting tussen het voortgezet onderwijs en het hoger beroepsonderwijs en de universiteit.

Deze brochure beschrijft de situatie op onze school in het schooljaar 2017/2018.

1.2 Kenmerken

De hoofdkenmerken van het onderwijs in de Tweede Fase zijn:

- stimuleren van een brede persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke vorming;
- centraal stellen van een actieve, zelfstandig lerende leerling: het accent ligt op leren in plaats van onderwijzen;
- recht doen aan verschillen tussen leerlingen en het benutten van verschillen.

1.3 De belangrijkste feiten

- De leerling kiest een profiel met daarin een samenhangend pakket van vakken. De tijd die aan vakken wordt besteed, wordt uitgedrukt in studielast. In hoofdstuk 2 komen de profielen en de studielast aan de orde; in hoofdstuk 3 de profielkeuze.
- Er wordt veel aandacht besteed aan zelfstandig werken en aan de vaardigheden die daarvoor nodig zijn. Deze vaardigheden zijn nodig om met succes te kunnen studeren aan hogeschool of universiteit. De docent is veel minder docent en veel meer begeleider. In hoofdstuk 4 wordt daar aandacht aan besteed.
- De coach speelt een belangrijke rol in de leerlingbegeleiding. Hierover gaat hoofdstuk 5.
- Het eindexamen begint eigenlijk al meteen in de vierde klas. Dit wordt beschreven in hoofdstuk 6.
- In hoofdstuk 7 staan de slaag-/zakregeling, de overgangsnorm en de herkansingsregeling.
- De hoofdstukken 8 en 9 beschrijven tenslotte de mogelijkheden voor doorstroom en vervolgstudie.

2. Profielen

2.1 Inleiding

De leerlingen van HAVO/VWO kiezen in de derde klas een profiel. Leerlingen die vanuit de MAVO doorstromen naar 4 HAVO kiezen hun profiel voordat ze eindexamen doen. Een profiel is een vakkenpakket dat een samenhangend onderwijsprogramma vormt. Elk profiel bereidt voor op een studie in het hoger onderwijs. De samenhang in de vakken moet ervoor zorgen dat de aansluiting op hoger onderwijs goed verloopt.

2.2 De profielen

Er zijn vier profielen. Twee natuurprofielen en twee maatschappijprofielen, te weten:

- Natuur en Techniek (N&T)
- Natuur en Gezondheid (N&G)
- Economie en Maatschappij (E&M)
- Cultuur en Maatschappij (C&M)

Elk profiel bestaat uit vier onderdelen:

- een gemeenschappelijk deel: een aantal voor iedereen verplichte vakken
- een profieldeel: een vast pakket vakken dat bij het gekozen profiel hoort
- een profielkeuzedeel: een keuze uit enkele vakken die het profiel versterken
- een keuzedeel: een beperkte keuze uit vakken die op school worden aangeboden

De leerling kiest een profiel dat past bij zijn toekomstplannen, zijn interesse en zijn capaciteiten.

De namen van de profielen en de vakken die worden aangeboden zijn voor HAVO en VWO gelijk. De inhoud en het niveau van de vakken zijn echter verschillend.

2.3 Studielasturen

In de onderbouw wordt de omvang van vakken aangegeven door het aantal uren dat een leerling er les in krijgt: drie uur Nederlands in de week, twee uur Engels etc. In de Tweede Fase wordt de tijd die besteed wordt aan een vak uitgedrukt in studielasturen. Daarmee wordt bedoeld de tijd die een leerling gemiddeld nodig heeft om zich een bepaalde hoeveelheid stof eigen te maken. Daarin zit dus niet alleen de lestijd, maar ook de tijd die hij verder op school en thuis met het vak bezig is.

Per jaar is de gemiddelde studielast 1600 uur (40 schoolweken van elk 40 klokuren). Van die 1600 uur moeten er 1000 binnen het onderwijsprogramma van school vallen. In het eindexamenjaar, dat korter is, gaat het om 700 uur.

2.4. Tabellen

Op de volgende bladzijden staan de tabellen van de vier profielen voor het HAVO en VWO. Daarop is te zien welke vakken er in elk deel zitten, welke studielast de vakken hebben en ook de wekelijkse lessen van die vakken.

2.5 Natuur en Techniek

Wanneer een leerling kiest voor het profiel Natuur en Techniek gelden de volgende tabellen. Daarin staan de vakken die behoren tot het zogenaamde profieldeel.

HAVO-leerlingen die dit profiel gekozen hebben zijn met hun diploma toelaatbaar op scholen voor hoger technisch onderwijs. Daarbij kan men denken aan studies in de computertechniek, chemie, elektrotechniek, bouwkunde, milieukunde, logistiek.

VWO-leerlingen die dit profiel kiezen worden voorbereid op een studie in het wetenschappelijk onderwijs in bijvoorbeeld de volgende richtingen: bouwkunde, technische informatica, natuurkunde, scheikunde, wiskunde.

Het profiel Natuur en Techniek is het meest exacte profiel.

HAVO – N&T	studielast in klokuren	aantal lesuren (klokuren) per week		
		4 ^e klas	5 ^e klas	
<i>gemeenschappelijk deel:</i>				
Nederlands	400	2	3	
Engels	360	2	2	
Maatschappijleer	120	2		
Lichamelijke opvoeding	120	2	1	
Culturele en kunstzinnige vorming	120	1		
<i>verplichte profielvakken:</i>				
Wiskunde B	360	2	3	
Natuurkunde	400	2	2	
Scheikunde	320	2	2	
<i>profielkeuzevakken (één kiezen):</i>				
Informatica	320	1	2	
Biologie	400	2	2	
<i>Keuzevakken (één of twee kiezen):¹</i>				
Informatica	320	1	2	
Biologie	400	2	2	
Economie	400	2	2	
Aardrijkskunde	320	2	2	
Duits	400	2	2	
Kunstvak (beeldend)	320	1	2	

¹ de volgende vakkencombinatie is uitgesloten: informatica en kunstvak twee keuzevakken alleen als het roostertechisch mogelijk is

VWO – N&T	studielast in klokuren	aantal lesuren (klokuren) per week		
		4 ^e klas	5 ^e klas	6 ^e klas
<i>gemeenschappelijk deel:</i>				
Nederlands	480	2	2	2
Engels	400	2	2	2
Duits	480	2	2	2
Maatschappijleer	120	2		
Lichamelijke opvoeding	160	2	1	1
Culturele en kunstzinnige vorming	160	2		
<i>verplichte profielvakken:</i>				
Wiskunde B	600	2	3	3
Natuurkunde	480	2	2	2
Scheikunde	440	2	2	2
<i>profielkeuzevakken (één kiezen):</i>				
Informatica	440		2	2
Biologie	480	2	2	2
<i>keuzevakken (één of twee kiezen): ¹</i>				
Informatica	440		2	2
Biologie	480	2	2	2
Economie	480	2	2	2
Aardrijkskunde	440	2	2	2
Kunstvak (beeldend)	480		2	2

¹ de volgende vakkencombinatie is uitgesloten: informatica en kunstvak
twee keuzevakken alleen als het roostertechnisch mogelijk is

2.6 Natuur en Gezondheid

Wanneer een leerling kiest voor het profiel Natuur en Gezondheid gelden de volgende tabellen. Daarin staan de vakken die behoren tot het zogenaamde profieldeel.

HAVO-leerlingen die dit profiel gekozen hebben zijn met hun diploma toelaatbaar op een school voor hoger beroepsonderwijs in o.a. de volgende richtingen: logopedie, verpleegkunde, voeding en diëtetiek, fysiotherapie.

VWO-leerlingen die dit profiel kiezen worden voorbereid op een studie in het wetenschappelijk onderwijs in bijvoorbeeld de volgende richtingen: biologie, geneeskunde, diergeneeskunde, tandheelkunde.

HAVO – N&G	studielast in klokuren	aantal lessen (klokuren) per week		
		4 ^e klas	5 ^e klas	
gemeenschappelijk deel:				
Nederlands	400	2	3	
Engels	360	2	2	
Maatschappijleer	120	2		
Lichamelijke opvoeding	120	2	1	
Culturele en kunstzinnige vorming	120	1		
verplichte profielvakken:				
Wiskunde A of Wiskunde B	320 (360)	2 (2)	2 (3)	
Biologie	400	2	2	
Scheikunde	320	2	2	
profielkeuzevakken (één kiezen):				
Natuurkunde	400	2	2	
Aardrijkskunde	320	2	2	
keuzevakken (één of twee kiezen): ¹				
Informatica	320	1	2	
Natuurkunde	400	2	2	
Economie	400	2	2	
Aardrijkskunde	320	2	2	
Duits	400	2	2	
Kunstvak (beeldend)	320	1	2	

¹ de volgende vakkencombinatie is uitgesloten: informatica en kunstvak twee keuzevakken alleen als het roostertechisch mogelijk is

VWO – N&G	studielast in klokuren	aantal lessen per week		
		4 ^e klas	5 ^e klas	6 ^e klas
<i>gemeenschappelijk deel:</i>				
Nederlands	480	2	2	2
Engels	400	2	2	2
Duits	480	2	2	2
Maatschappijleer	120	2		
Lichamelijke opvoeding	160	2	1	1
Culturele en kunstzinnige vorming	160	2		
<i>verplichte profielvakken:</i>				
Wiskunde A of Wiskunde B	520 (600)	2 (2)	2 (3)	2 (3)
Biologie	480	2	2	2
Scheikunde	440	2	2	2
<i>profielkeuzevakken (één kiezen):</i>				
Natuurkunde	480	2	2	2
Aardrijkskunde	440	2	2	2
<i>keuzevakken (één of twee kiezen):¹</i>				
Informatica	440		2	2
Natuurkunde	480	2	2	2
Economie	480	2	2	2
Aardrijkskunde	440	2	2	2
Kunstvak (beeldend)	480		2	2

¹ de volgende vakkencombinatie is uitgesloten: informatica en kunstvak
twee keuzevakken alleen als het roostertechnisch mogelijk is

2.7 Economie en Maatschappij

Wanneer een leerling kiest voor het profiel Economie en Maatschappij gelden de volgende tabellen. Daarin staan de vakken die behoren tot het zogenaamde profieldeel. HAVO-leerlingen die dit profiel gekozen hebben kunnen na hun examen verder studeren op een school voor hoger beroepsonderwijs. Te denken valt aan de volgende richtingen: accountancy, bedrijfseconomie, bestuurskunde, hogere hotelschool. VWO-leerlingen die dit profiel kiezen worden voorbereid op het wetenschappelijk onderwijs in bijvoorbeeld: rechten, economie, geschiedenis, aardrijkskunde, bedrijfskunde.

HAVO – E&M	studielast in klokuren	aantal lesuren per week		
		4 ^e klas	5 ^e klas	
gemeenschappelijk deel:				
Nederlands	400	2	3	
Engels	360	2	2	
Maatschappijleer	120	2		
Lichamelijke opvoeding	120	2	1	
Culturele en kunstzinnige vorming	120	1		
verplichte profielvakken:				
Wiskunde A of Wiskunde B	320 (360)	2 (2)	2 (3)	
Economie	400	2	2	
Geschiedenis	320	2	2	
profielkeuzevakken (één kiezen):				
Duits	400	2	2	
Aardrijkskunde	320	2	2	
keuzevakken (één of twee kiezen):¹				
Informatica	320	1	2	
Kunstvak (beeldend)	320	1	2	
Biologie	400	2	2	
Aardrijkskunde	320	2	2	
Duits	400	2	2	
Natuurkunde	400	2	2	

¹ de volgende vakkencombinatie is uitgesloten: informatica en kunstvak

² twee vakken alleen als het roostertechnisch mogelijk is

VWO – E&M	studielast in klokuren	aantal lessen per week		
		4 ^e klas	5 ^e klas	6 ^e klas
<i>gemeenschappelijk deel:</i>				
Nederlands	480	2	2	2
Engels	400	2	2	2
Duits	480	2	2	2
Maatschappijleer	120	2		
Lichamelijke opvoeding	160	2	1	1
Culturele en kunstzinnige vorming	160	2		
<i>verplichte profielvakken:</i>				
Wiskunde A of Wiskunde B	520 (600)	2 (2)	2 (3)	2 (3)
Economie	480	2	2	2
Geschiedenis	440	2	2	2
Aardrijkskunde	440	2	3	2
<i>keuzevakken (één of twee kiezen): ¹</i>				
Informatica	440		2	2
Biologie	480	2	2	2
Kunstvak (beeldend)	480		2	2
Natuurkunde	480	2	2	2

¹ de volgende vakkencombinatie is uitgesloten: informatica en kunstvak
twee keuzevakken alleen als het roostertechnisch mogelijk is

2.8 Cultuur en Maatschappij

Wanneer een leerling kiest voor het profiel Cultuur en Maatschappij gelden de volgende tabellen. Daarin staan de vakken die behoren tot het zogenaamde profieldeel.

HAVO-leerlingen die dit profiel gekozen hebben kunnen na hun examen verder studeren op een school voor hoger beroepsonderwijs. Te denken valt aan de volgende richtingen:

lerarenopleiding voortgezet of basisonderwijs, conservatorium, kunstacademie, maatschappelijk werk, dienstverlening.

VWO-leerlingen die dit profiel kiezen worden voorbereid op het wetenschappelijk onderwijs in bijvoorbeeld: sociologie, psychologie, talen, kunstgeschiedenis, rechten, geschiedenis e.d.

HAVO – C&M	studielast in klokuren	aantal lesuren per week		
		4 ^e klas	5 ^e klas	
<i>gemeenschappelijk deel:</i>				
Nederlands	400	2	3	
Engels	360	2	2	
Maatschappijleer	120	2		
Lichamelijke opvoeding	120	2	1	
Culturele en kunstzinnige vorming	120	1		
<i>verplichte profielvakken:</i>				
Geschiedenis	320	2	2	
Duits	400	2	2	
Kunstvak (beeldend)	320	1	2	
<i>Profielkeuzevakken (één kiezen):</i>				
Aardrijkskunde	320	2	2	
Economie	400	2	2	
<i>keuzevakken (één of twee kiezen): ¹</i>				
Aardrijkskunde	320	2	2	
Economie	400	2	2	
Biologie	400	2	2	
Wiskunde A	320	2	2	
Wiskunde B	360	2	3	

¹ twee keuzevakken alleen als het roostertechnisch mogelijk is

VWO – C&M	studielast in klokuren	aantal lessen per week		
		4 ^e klas	5 ^e klas	6 ^e klas
gemeenschappelijk deel:				
Nederlands	480	2	2	2
Engels	400	2	2	2
Duits	480	2	2	2
Maatschappijleer	120	2		
Lichamelijke opvoeding	160	2	1	1
Culturele en kunstzinnige vorming	160	2		
verplichte profielvakken:				
Wiskunde C of Wiskunde A of Wiskunde B	480 520 600	2 2 2	2 2 3	2 2 3
Geschiedenis	480	2	2	2
Kunstvak (beeldend)	480		2	2
profielkeuzevakken (één kiezen):				
Aardrijkskunde	440	2	2	2
Economie	480	2	2	2
keuzevakken (één of twee kiezen): ¹				
Aardrijkskunde	440	2	2	2
Economie	480	2	2	2
Biologie	480	2	2	2
Natuurkunde	480	2	2	2

¹ twee keuzevakken alleen als het roostertechnisch mogelijk is

3. Profielkeuze

3.1 Inleiding

In de derde klas moeten alle leerlingen van HAVO/VWO in maart een keuze maken voor een profiel. Voor ze de keuze maken, moeten ze eerst weten wat het profiel inhoudt, wat de mogelijkheden voor vervolgonderwijs zijn, maar vooral ook wat hun interesse heeft en waar ze goed in zijn. Voor de leerlingen definitief kiezen gebeurt er het nodige.

3.2 Leren kiezen

Vanaf de brugklas wordt aan leren kiezen aandacht besteed. Dat gebeurt in de coachuren en het gaat over kiezen in het algemeen. In de derde klas wordt er specifiek aandacht besteed aan de profielen en aan de mogelijkheden daarna. De coach speelt in alle leerjaren een belangrijke rol bij dit proces.

De keuzebegeleiding wordt gecoördineerd door de decaan.

3.3 De decaan

De decaan speelt een belangrijke rol bij de keuzebegeleiding. Hij kan de coach van informatie voorzien en hulp bieden als een leerling er niet uit komt. Ook aan het eind van de Tweede Fase is hij behulpzaam bij het kiezen van een vervolgopleiding.

4. De inrichting van de Tweede Fase op onze school

4.1 Inleiding

De inrichting van de Tweede Fase is gebonden aan regels en richtlijnen. Het aantal uren, de profielen die worden aangeboden, de (meeste) vakken die worden aangeboden, de onderdelen en eisen van het examen, staan vast.

De scholen hebben echter ook een aantal keuzes. Er wordt wel aangegeven wat er moet gebeuren, maar niet altijd hoe. Daarin zijn scholen vrij en dat zorgt voor verschillen tussen scholen. In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe OSG de Hogeberg een aantal aspecten van de Tweede Fase vorm heeft gegeven.

4.2 De rol van de leerling

Tot nu toe ging het over vakken en uren, maar de Tweede Fase gaat natuurlijk vooral over leerlingen. Van de leerlingen wordt heel wat gevraagd. In hoofdstuk 1 bij de kenmerken stond het al: een van de hoofdkenmerken van de Tweede Fase is het “centraal stellen van een actieve, zelfstandig lerende leerling”.

De leerling moet zelfstandig aan de slag, wordt meer verantwoordelijk voor zijn eigen leerproces en moet een actieve werkhouding hebben. Daar zijn vaardigheden voor nodig, die moeten worden aangeleerd. Hij leert dus eigenlijk te leren. Hij moet leren hoe hij zich de leerstof zelfstandig eigen kan maken, hij leert wat de beste manier is om te studeren, hij leert hoe hij moet plannen.

Dat gebeurt niet alleen in de Tweede Fase. Er wordt op de basisschool al een begin mee gemaakt en het gaat in de onderbouw van HAVO en VWO verder.

4.3 Lesuren, keuze-uren, coachuren, blokken en ...

- Lesuren. De lesuren zijn uren waarin de regie in principe bij de docent ligt, maar ook in deze uren wordt geregeld een beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid van de leerling.
- Keuzeuren. De leerling werkt zelfstandig aan een vak van zijn eigen keuze. De leerling bepaalt in overleg met zijn coach waar (bij welke vaksectie) hij zijn keuze-uren doorbrengt.
- Coachuren. De leerling is dagelijks 20 minuten bij zijn coach ingeroosterd. In deze tijd wordt de leerling begeleid door zijn coach, maar is er ook ruimte voor zelfstandig werken, zoals in een keuze-uur.

- Blokken. Het schooljaar is ingedeeld in 6 blokken van 6 of 7 weken (de lengte van de blokken is afhankelijk van het aantal lesweken in het schooljaar). Elk blok wordt afgesloten met een toetsweek, waarin proefwerken worden afgenomen, maar waarin bijvoorbeeld ook gewerkt wordt aan praktische opdrachten en het profielwerkstuk.
- Alles bij elkaar is een leerling in de Tweede Fase per week 25 lessen van 60 minuten op school + 5 x 20 minuten bij zijn coach..
- In hoofdstuk 2 is aangegeven dat een leerling in de Tweede Fase een studielast van 1600 klokuren per jaar heeft. In 40 schoolweken worden er 1000 ingevuld. Dat houdt in dat een leerling gemiddeld per week nog 13 klokuren huiswerk heeft.

4.4 De rol van de docent

De docent heeft niet alleen meer de rol van “onderwijzer”, maar steeds meer tevens de rol van begeleider. Hij coacht als het ware de leerling naar het eindexamen toe.

De docent verdeelt de leerstof in steeds grotere porties, draagt leerlingen opdrachten op voor bijvoorbeeld een week in plaats van alleen voor de volgende les. Ook aan praktische opdrachten, te lezen boeken en het profielwerkstuk werkt de leerling gedurende langere perioden. De docent helpt de leerlingen bij het plannen en uitvoeren van het werk.

4.5 Studiewijzers

Van de leerlingen wordt verwacht dat ze zelfstandig werken en hun werk over een langere periode plannen. Van alle vakken zijn actuele studiewijzers beschikbaar.

4.6 Rapporten en Magister

Aan het eind van elke blok krijgen de leerlingen een perioderapport mee. In dit rapport is voor elk vak een voortgangscijfer opgenomen. Het voortgangscijfer geeft de stand tot dan toe in het schooljaar. De bevordering gebeurt op basis van het perioderapport van het 6^e en laatste blok.

Tegelijk met het perioderapport ontvangt de leerling een overzicht met de stand van zaken betreffende het schoolexamen. Samen met het PTA (zie hoofdstuk 6) en de studiewijzers vormt dit overzicht het examendossier.

Leerlingen van de eindexamenklassen krijgen geen perioderapport. Voor hen tellen immers alleen de cijfers van het schoolexamen.

Via Magister hebben leerlingen en ouders steeds zicht op de cijfers en de absentie. Ook de studiewijzers zijn via Magister in te zien.

5. De leerlingbegeleiding

5.1 Inleiding

De leerling moet in de bovenbouw zelfstandiger werken, beslissingen nemen over tal van zaken, keuzes maken. De coach ondersteunt de leerling daarin.

5.2 Rol van de coach

In de voorgaande hoofdstukken werd de coach al een paar maal genoemd. Op onze school heeft elke leerling een coach. De algemene taak is dat de coach de leerling begeleidt in zijn schoolloopbaan. Tevens is de coach de contactpersoon voor de ouders. Enkele taken van de coach:

- de coach voert gesprekken met de ouders en de leerling over leerdoelen en aanpak;
- De coach houdt de studieresultaten in de gaten en bespreekt met de leerling hoe deze zijn huiswerk het beste kan bijhouden en zijn keuze-uren het beste kan gebruiken;
- de coach bespreekt met de leerling hoe eventuele achterstanden, bijv. door ziekte, het beste kunnen worden weggewerkt;
- de coach kijkt samen met de leerling welke onderdelen het beste herkanst kunnen worden;
- de coach ondersteunt de leerling bij de keuze van een vervolgopleiding;
- de coach onderhoudt contact met de ouders en de leerling over de overgang binnen de Tweede Fase naar het volgende leerjaar;
- de coach bespreekt met de leerling eventuele ongeoorloofde absentie en neemt indien nodig passende maatregelen. Zo moeten gespijbelde uren dubbel ingehaald worden en bij 3 of meer gespijbelde uren in een blok vervalt het recht op herkansing van onderdelen van het schoolexamen in dat blok. De absentie gegevens zijn te raadplegen in Magister.

5.3 Coachuren

Elke week heeft de leerling 5 coachmomenten (van 20 minuten) bij zijn coach. Zodoende is er voldoende gelegenheid voor een optimale begeleiding. Buiten de coachmomenten voert de coach elke twee weken gesprekken met (groepjes van) leerlingen.

6. Het examen

6.1 Inleiding

Het examen in de Tweede Fase bestaat uit twee onderdelen:

- een schoolexamen
- een centraal examen

Elk vak in de Tweede Fase wordt afgesloten met een examen. Sommige vakken worden afgesloten met zowel een schoolexamen als een centraal examen. Andere vakken worden afgesloten met alleen een schoolexamen.

Het schoolexamen is verspreid over alle leerjaren, voor de HAVO zijn dat klas 4 en 5 en voor het VWO klas 4, 5 en 6.

Het centraal examen wordt afgenomen aan het eind van het laatste schooljaar. Als er zowel een centraal als een schoolexamen wordt afgenomen tellen de beide onderdelen voor de helft van het eindcijfer mee.

Op basis van alle eindcijfers samen wordt vervolgens de uitslag bepaald (zie hoofdstuk 7). Daarbij is het van belang te weten dat de cijfers voor het profielwerkstuk en maatschappijleer (en op het VWO ook algemene natuurwetenschappen) worden gecombineerd tot één cijfer.

6.2 Het schoolexamen

Het schoolexamen wordt afgenomen door middel van:

- toetsen (schriftelijk en mondeling)
- praktische opdrachten
- een profielwerkstuk

Zoals gezegd worden sommige vakken alleen met een schoolexamen afgesloten. Dat zijn:

- maatschappijleer
- culturele en kunstzinnige vorming
- lichamelijke opvoeding
- informatica

Het cijfer voor het schoolexamen is dan ook het eindcijfer voor dat vak.

Voor de vakken culturele en kunstzinnige vorming en lichamelijke opvoeding wordt geen cijfer gegeven, maar de beoordeling “voldoende” of “goed” indien de leerling aan de eisen van het vak heeft voldaan.

6.3 Het examendossier

Het schoolexamen wordt opgebouwd in de vorm van een dossier, het zogenaamde examendossier. In dat dossier wordt bijgehouden welke resultaten de leerling vanaf de vierde klas heeft gehaald en hoe zij meewegen in het totaal. Voor vakken die ook in het eindexamenjaar worden aangeboden, geldt dat tenminste 50 % van het schoolexamencijfer in het eindexamenjaar wordt opgebouwd.

Tevens staat in het kort vermeld wat de aard van het werk was (toets, praktische opdracht).

In het examendossier wordt verwezen naar het programma van toetsing en afsluiting.

Zodra de resultaten van een lesblok bekend zijn, ontvangen de leerlingen een bijgewerkte versie van hun examendossier. De cijfers zijn ook te raadplegen in Magister.

6.4 Programma van toetsing en afsluiting (PTA)

Elk jaar worden alle afspraken over het schoolexamen, de rechten en de plichten van de leerlingen vastgelegd in het programma van toetsing en afsluiting (PTA).

Dit programma beschrijft tenminste:

- de onderdelen van het schoolexamen die in het betreffende schooljaar worden getoetst
- de inhoud van de toetsen en de wijze waarop wordt getoetst
- de wijze waarop de behaalde cijfers meewegen voor het schoolexamencijfer en het voortgangscijfer
- de herkansingsregeling

6.5 Profielwerkstuk

Een bijzonder onderdeel van het schoolexamen is het profielwerkstuk. Het is een zelfstandig onderdeel van het schoolexamen en kent een studielast van 80 uur.

Het profielwerkstuk wordt in het eindexamenjaar afgerond, maar de voorbereiding begint al in het voorexamenjaar. De leerling laat in het werkstuk de kennis, het inzicht en de vaardigheden zien die hij heeft opgedaan door middel van een uitgebreide praktische opdracht. Het is toegestaan het werkstuk samen met één of meer andere leerlingen te maken.

De leerling kiest het onderwerp en het vak (of de vakken) waarvoor het gemaakt wordt. De vakkeuze is vrij, mits het een vak betreft dat de leerling volgt en het vak (of één van de vakken) een studielast heeft van tenminste 320 uur (HAVO) of 400 uur (VWO).

De leerling wordt door een docent begeleid bij het maken van het profielwerkstuk.

De volgende stappen moeten worden gedaan:

- voorbereiding (vakkeuze, onderwerp bepalen, vraagstelling en plan van aanpak)
- uitvoering (informatie verzamelen en uitwerken)
- presentatie

Het profielwerkstuk wordt beoordeeld met een cijfer dat samen met het cijfer voor maatschappijleer (en algemene natuurwetenschappen (vwo)) het combinatiecijfer bepaalt (zie 7.2).

In het profielwerkstukboekje, dat aan de 4H- en 5V-leerlingen wordt uitgedeeld en ook op de website staat, staat meer informatie over dit onderwerp.

6.6 Vrijstelling 2e moderne vreemde taal (VWO)

VWO-leerlingen kunnen vrijstelling krijgen voor de verplichte 2^e moderne vreemde taal (naast Engels) op drie gronden:

- specifieke taalstoornissen (bijv. dyslexie)
- zintuiglijke stoornissen (bijv. blind, doof)
- het hebben van een andere moedertaal dan Nederlands

Daarnaast is het mogelijk om een leerling met een natuurprofiel vrij te stellen van de 2^e moderne vreemde taal, als het onderwijs in deze taal naar verwachting een succesvolle afronding van de studie verhindert.

De beslissing ligt bij de schoolleiding. Een commissie, bestaande uit de teamleider, de decaan, een talentdocent (Duits) en de coach adviseert de schoolleiding hierover.

In het geval van een vrijstelling moet de leerling een ander vak daarvoor in de plaats kiezen.

7. Slagen, zakken en de overgangsnorm

7.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk is gesproken over het examen. In dit hoofdstuk zal worden beschreven wanneer een leerling geslaagd is voor het HAVO of VWO, welke herkansingsmogelijkheden er zijn en hoe de overgang naar het volgende leerjaar is geregeld.

7.2 De slaag-/zakregeling

De slaag-zakregeling is geen schoolregeling, maar een landelijke regeling van het Ministerie van Onderwijs.

Het schoolexamen (zie 6.2) bepaalt 50% van het eindcijfer van de vakken met een centraal examen. De andere helft van het cijfer is het resultaat van het centraal examen.

In het Eindexamenbesluit staat dat een kandidaat is geslaagd als:

- het gemiddelde cijfer voor het centraal examen 5,5 of hoger is en daarnaast de eindcijfers:
- allemaal voldoende zijn, of
- één vijf en de rest voldoende, of
- één vier of twee vijven of één vier en één vijf en de rest voldoende. Het gemiddelde moet tenminste 6,0 zijn.
- daarnaast mag bij de kernvakken Nederlands, Engels en wiskunde geen vier staan en hoogstens één vijf en moeten CKV en LO voldoende of goed zijn.

Voor de leerlingen die in 2016 of later vwo-eindexamen doen is de slaagnorm aangescherpt. De laatste regel wordt dan:

- daarnaast mag bij de kernvakken Nederlands, Engels, wiskunde en de rekentoets geen vier staan en hoogstens één vijf en moeten CKV en LO voldoende of goed zijn.

Het profielwerkstuk, maatschappijleer en voor het VWO ook algemene natuurwetenschappen worden in een combinatiecijfer weergegeven. Elk onderdeel telt daarin even zwaar en moet beoordeeld zijn met een vier of hoger.

7.3 De overgang binnen de Tweede Fase

Op het eindrapport van 4-HAVO, 4-VWO en 5-VWO worden de cijfers vermeld die de leerlingen hebben gehaald gedurende het gehele schooljaar. Het eindrapport bestaat voor alle vakken uit gehele cijfers en op deze cijfers wordt de overgangsnorm toegepast. Deze is gebaseerd op de slaag-/zakregeling voor het eindexamen.

Een leerling heeft het recht bevorderd te worden naar het volgende leerjaar bij:

- alles voldoende, of
- één vijf en de rest voldoende, of
- één vier of twee vijven of één vier en één vijf en de rest voldoende. Het gemiddelde moet tenminste 6,0 zijn.
- daarnaast mag bij de vakken Nederlands, Engels en wiskunde geen vier staan en hoogstens één vijf en moeten CKV en LO voldoende of goed zijn.

Als de leerling niet voldoet aan de overgangsnorm overlegt de coach met de leerling en de ouders over een eventuele bevordering met herkansing. De leerling heeft recht op herkansing van één vak, waarvoor hij onvoldoende staat. De coach kan een ander voorstel aan de docentenvergadering voorleggen. Deze vergadering kan dit voorstel met eenvoudige meerderheid afwijzen en een andere beslissing nemen.

De herkansing wordt afgenomen op de eerste schooldag van het volgende schooljaar. Het behaalde cijfer vervangt het voortgangscijfer van de laatste periode. Als het rapport dan aan de overgangsnorm voldoet is de leerling bevorderd naar het volgende leerjaar.

Indien de herkansing (mede) een onderdeel van het schoolexamen bevat, wordt het behaalde cijfer – als het een verbetering betreft – in het examendossier opgenomen.

De te verrichten werkzaamheden voor de herkansing worden aan de leerling meegedeeld op de laatste vrijdag van het schooljaar.

7.4 Zittenblijven

Als een leerling niet bevorderd is, geldt voor het jaar dat overgedaan moet worden het volgende:

- alle onderdelen van het schoolexamen die met een cijfer 7,0 of hoger beoordeeld waren, hoeven niet te worden overgedaan; cijfers lager dan een 7,0 vervallen;
- als maatschappijleer, algemene natuurwetenschappen en/of culturele en kunstzinnige vorming met een voldoende zijn afgesloten, hoeven ze niet overgedaan te worden;
- de leerling moet verder het normale, volledige onderwijsprogramma volgen en dus ook aan alle toetsen meedoen die niet voor het schoolexamen gelden;
- de tijd die vrijkomt (omdat bepaalde onderdelen niet overgedaan hoeven te worden) wordt in overleg met de leerling besteed aan vakken waar de leerling moeite mee heeft of een achterstand in heeft opgelopen.

7.5 Zakken

Mocht een leerling zakken voor het examen, dan geldt voor het jaar dat overgedaan moet worden het volgende:

- alle onderdelen van het schoolexamen die voldoende waren hoeven niet te worden overgedaan;
- als informatica (een vak waarvoor alleen een schoolexamen geldt) voldoende is afgesloten hoeft het niet te worden overgedaan;
- de leerling moet verder het normale, volledige onderwijsprogramma volgen;
- de tijd die vrijkomt (omdat bepaalde onderdelen niet overgedaan hoeven te worden) wordt in overleg met de leerling besteed aan vakken waar de leerling moeite mee heeft of een achterstand in heeft opgelopen.

7.6 Herkansingsregeling

In het programma van toetsing en afsluiting wordt de herkansingsregeling beschreven:

- de leerling mag onderdelen van het schoolexamen herkansen of inhalen, ongeacht het daarvoor behaalde resultaat, tenzij er sprake is van een strafmaatregel;
- de leerling mag in elke toetsweek één onderdeel uit de vorige toetsweek herkansen. De leerling mag zelf kiezen welk onderdeel dat is. Een onderdeel kan slechts eenmaal herkanst worden. Mondelingen Engels, Duits en Frans (spreekvaardigheid) kunnen niet worden herkanst;
- als de leerling in een toetsweek een onderdeel gemist heeft (bijv. door ziekte), bestaat de herkansing uit het inhalen van dat onderdeel;
- als de leerling een “no-go” krijgt voor een onderdeel van zijn profielwerkstuk, bestaat de herkansing uit dat onderdeel;
- als de leerling in een toetsweek meer dan één onderdeel gemist heeft, bepaalt de rector welke onderdelen herkanst mogen worden;
- de leerling die in een blok meer dan 2 roosteruren ongeoorloofd afwezig is geweest, verspeelt het recht op herkansing in dat blok;
- een leerling die zonder geldige reden wegblijft bij de herkansingen verspeelt het recht op herkansing in het volgende blok. Dit geldt niet voor leerlingen die zich uiterlijk dinsdag, voorafgaand aan de herkansingen, hebben teruggetrokken bij de teamleider.
- het hoogste cijfer, behaald bij de herkansing en bij het eerder afgelegde onderdeel, geldt als definitief cijfer voor dat onderdeel;
- de herkansing van onderdelen van het schoolexamen uit de laatste toetsweek van de klassen 4-HAVO, 4-VWO en 5-VWO vindt plaats in de eerste toetsweek van het volgende schooljaar. In de klassen 5-HAVO en 6-VWO vindt de laatste herkansing plaats vóór de laatste lesdag;
- een leerling mag ook een heel vak herkansen, als het eindcijfer van dat vak lager is dan 6. Het gaat echter alleen om vakken die geen centraal examen hebben en met een cijfer worden afgesloten (maatschappijleer, algemene natuurwetenschappen en informatica);

8. Doorstroommogelijkheden

8.1 Inleiding

Heel vaak wordt de vraag gesteld of leerlingen na het behalen van hun MAVO-diploma ook in de Tweede Fase kunnen instromen om een HAVO-diploma te halen. Dat is mogelijk, net zoals het mogelijk is dat leerlingen met een HAVO-diploma door kunnen stromen naar het VWO. De leerling moet wel aan een aantal voorwaarden voldoen.

8.2 Van 4 MAVO naar 4 HAVO

Leerlingen met een MAVO-diploma kunnen doorstromen naar 4 HAVO. Zij kiezen uiteraard ook een profiel. De keuze van het profiel zal sterk afhangen van het vakkenpakket dat de leerling had. Deze profielen stellen wel eisen aan de pakketkeuze in 4 MAVO. Onderstaande tabel geeft dit weer.

De decaan weet precies welk profiel nodig is voor de vervolgopleiding na de HAVO.

profiel:	Natuur & Techniek	Natuur & Gezondheid	Economie & Maatschappij	Cultuur & Maatschappij
noodzakelijk:	wiskunde wiskunde-b natuurkunde scheikunde	wiskunde scheikunde	wiskunde	2 ^e vreemde taal
gewenst *:		biologie natuurkunde of aardrijkskunde	geschiedenis en/of economie aardrijkskunde en/of 2 ^e vreemde taal	geschiedenis, aardrijkskunde of economie tekenen of 3 ^e vreemde taal

*De vakken wiskunde, wiskunde b, natuurkunde, scheikunde, Duits en Frans moeten in 4 mavo zijn gevolgd om ze in 4 havo te kunnen kiezen.

Verder gelden de volgende toelatingseisen:

- het bezit van een mavodiploma;
- gemiddeld een 6,8 of hoger voor het schoolexamen van de vakken waarin centraal eindexamen wordt gedaan;
- minimaal een 6,0 voor het schoolexamen van de vakken Nederlands, Engels en wiskunde;
- alle overige vakken die centraal worden geëxamineerd: een voldoende schoolexamencijfer, dus minimaal een 5,5;
- een extra vak mag naar keuze van de kandidaat meetellen bij deze berekening.

Wanneer hier niet aan voldaan wordt, heeft de leerling nog de mogelijkheid om via het examen aan de toelatingseisen te voldoen. Dan gelden de volgende toelatingseisen:

- het bezit van een mavodiploma;
- gemiddeld een 6,8 of hoger voor het eindcijfer van het examen (gemiddelde se en cse);

- minimaal een examencijfer 6,0 (gemiddelde se en cse) voor de vakken Nederlands, Engels en wiskunde
- alle overige vakken die centraal geëxamineerd worden minimaal een 5,5 voor het CSE;
- een extra vak mag naar keuze van de kandidaat meetellen bij deze berekening.

8.3 Van 5 HAVO naar 5 VWO

Een HAVO-diploma geeft toegang tot het Hoger Beroeps Onderwijs (HBO). De verschillende opleidingen binnen het HBO stellen wel eisen aan de profielkeuze en de keuze van de vakken in het vrije deel. De decaan heeft daar aanvullende informatie over.

Als een leerling de propedeuse van het HBO heeft gehaald, geeft dat toegang tot het Wetenschappelijk Onderwijs (WO). Ook daarbij worden eisen gesteld aan vakkenpakket en HBO-richting. Dit wordt echter steeds meer als een moeilijke weg gezien. Een betere weg is dan om na 5 HAVO de studie voort te zetten aan het VWO op onze school. Elk jaar maakt een aantal leerlingen daar met succes gebruik van.

Deze leerlingen zijn vrijgesteld van enkele vakken uit het gemeenschappelijke deel die zij gedeeltelijk al hebben gevolgd op de HAVO. Het gaat om de onderdelen die worden aangeboden en afgerond in de vierde klas. Deze vakken zijn: maatschappijleer, culturele en kunstzinnige vorming en algemene natuurwetenschappen.

Een voorwaarde voor toelating tot 5 VWO is dat de leerling op de HAVO naast Engels ook Duits heeft gevolgd. Leerlingen met een Natuurprofiel kunnen onder bepaalde voorwaarden in plaats van Duits een ander vak kiezen. (zie 6.6) Leerlingen met een C&M-profiel die willen doorstromen moeten op de HAVO wiskunde hebben gevolgd.

Het aantal examenvakken op het VWO is één groter is dan op de HAVO. Daarom is het aan te raden dat een leerling die deze studieweg wil volgen op de HAVO een tweede extra vak volgt. Leerlingen die dat (achteraf) niet hebben gedaan en leerlingen die om een andere reden een achterstand in een nieuw te kiezen vak hebben, moeten een inhaalprogramma volgen, dat voldoende moet worden afgesloten. Deze afsluiting vindt plaats op de eerste dag van het schooljaar.

Verder moeten leerlingen die na de HAVO een VWO diploma willen halen een gemotiveerd verzoek schrijven aan de teamleider. Op basis van dit schrijven en een gesprek met de teamleider en de decaan geeft de teamleider een advies over al dan niet plaatsen in het VWO.

9. Vervolgstudie

9.1 Inleiding

Bij de beschrijving van de profielen zijn al een aantal mogelijke vervolgopleidingen genoemd. In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven wat met welk profiel mogelijk is. Deze lijst is niet volledig, maar is bedoeld om een indruk te geven. Voor meer precieze informatie kun je natuurlijk bij de decaan terecht.

9.2 Na het VWO

Betekenis van gebruikte tekens en afkortingen:

✓ = toegangsrecht

☒ = geen toegangsrecht

Sector Gedrag en Maatschappij, Taal en Cultuur, Recht	
De WO-opleidingen in deze sectoren zijn voor leerlingen met alle profielen direct toegankelijk. Bij de opleidingen in een moderne vreemde taal is het uiteraard zeer gewenst om de betreffende vreemde taal te kiezen als vak in het profiel of als keuzevak	

Sector economie					
Het is aan te bevelen dat leerlingen met een natuurprofiel (of CM-profiel) die een economische opleiding willen volgen, economie als keuzevak nemen. Met de natuurprofielen en met E&M zijn leerlingen tot de meeste economische opleidingen toelaatbaar. Soms is wiskunde B vereist. Met het profiel C&M is meestal wiskunde A of wiskunde B vereist					
nr	Opleidingen	N&T	N&G	E&M	C&M
1.	Algemene economie	✓	✓	✓	wa of wb
2.	Bedrijfseconomie	✓	✓	✓	wa of wb

Sector gezondheidszorg					
Leerlingen met een natuurprofiel zijn tot de meeste opleidingen in de gezondheidsector toelaatbaar. Biologie en natuurkunde blijven verplicht voor een geneeskundige opleiding. Een breed pakket met natuurwetenschappelijke en maatschappijgeoriënteerde vakken verdient de voorkeur in deze sector					
nr	Opleidingen	N&T	N&G	E&M	C&M
1.	Algemene gezondheidswetenschappen	✓	✓	✓	✓
2.	*Diergeneeskunde	bi	na	☒	☒
3.	*Geneeskunde	bi	na	☒	☒
4.	Tandheeskunde	bi	na	☒	☒

*Deze studies zijn geen bacheloropleidingen

Sector landbouw en natuurlijke omgeving					
De opleidingen in de landbouwsector betreffen veelal opleidingen die alleen door Wageningen Universiteit worden aangeboden.					
nr	Opleidingen	N&T	N&G	E&M	C&M
1.	Biotechnologie	✓	✓	2 uit na,sk en bi	na + sk + bi
2.	Dierwetenschappen	✓	✓	sk	(wa of wb) +sk

Sector natuur					
¹ Voor de opleidingen Natuur- en sterrenkunde, Informatica en Wiskunde geldt wat betreft de eis wb bij het profiel N&G, dat de instelling aan de student met dit profiel de gelegenheid <u>kan</u> geven om aan deze eis uiterlijk bij afronding van de propedeutische fase te voldoen					
nr	Opleidingen	N&T	N&G	E&M	C&M
1.	Algemene natuurwetenschappen	✓	wb + na	wb + na + sk	wb + na + sk
2.	Informatica ¹	✓	wb	wb	wb
3.	Psychobiologie	bi	✓	☒	☒

9.2 Na de HAVO

Betekenis van gebruikte tekens en afkortingen:

✓ = toegangsrecht

☒ = geen toegangsrecht

Sector economie					
Voor leerlingen met de profielen N&T en N&G geldt dat zij toelaatbaar zijn tot de meeste vervolgoopleidingen met economie. Voor het profiel C&M wordt vaak ook wiskunde A of wiskunde B gevraagd.					
nr	Opleidingen	N&T	N&G	E&M	C&M
1.	Hbo-rechten	✓	✓	✓	✓
2.	Hoger hotelonderwijs ¹	2 ^e mvt	2 ^e mvt	2 ^e mvt	ec
3.	Journalistiek	✓	✓	✓	✓

¹ Voor deze opleiding gelden aanvullende eisen.

² Frans of Duits verplicht indien deze taal wordt gekozen.

Sector gedrag en maatschappij					
De meeste opleidingen in deze sector zijn voor leerlingen in alle profielen direct toegankelijk.					
nr	Opleidingen	N&T	N&G	E&M	C&M
1.	Creatieve therapie ¹	✓	✓	✓	✓
2.	Maatschappelijk werk en dienstverlening	✓	✓	✓	✓
3.	Pedagogiek	✓	✓	✓	✓
4.	Sociaal pedagogische hulpverlening	✓	✓	✓	✓
5.	Sport en bewegen ¹	✓	✓	✓	✓
6.	Sport en bewegingseducatie	✓	✓	✓	✓

¹ Voor deze opleiding gelden aanvullende eisen.

Sector gezondheidszorg

De meeste opleidingen in deze sector zijn voor alle profielen direct toegankelijk. Bij een klein aantal opleiding is met het profiel CM wa of wb nodig

nr	Opleidingen	N&T	N&G	E&M	C&M
1.	Fysiotherapie	✓	✓	✓	✓
2.	Sport, gezondheid en management	✓	✓	✓	✓
3.	Verpleegkunde	✓	✓	✓	✓

¹ Voor deze opleiding gelden aanvullende eisen.

Sector landbouw en natuurlijke omgeving

Leerlingen met de profielen NT en NG zijn tot de meeste van deze opleidingen toelaatbaar. Voor het profiel EM geldt dat vaak sk of bi wordt gevraagd. Leerlingen met het profiel CM zijn vaak niet toelaatbaar. Met wa of wb soms wel.

nr	Opleidingen	N&T	N&G	E&M	C&M
1.	Biotechnologie	✓	✓	☒	☒
2.	Diermanagement	✓	✓	bi	☒
3.	Milieukunde	✓	✓	sk	☒

² Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs en/of beroepsonderwijs en volwasseneneducatie van de tweede graad.

Sector onderwijs & Sector taal en cultuur

De meeste opleidingen in deze sector en zijn voor alle profielen direct toegankelijk

nr	Opleidingen	N&T	N&G	E&M	C&M
1.	Aardrijkskunde	✓	✓	✓	✓
2.	Basisonderwijs, opleiding tot leraar	✓	✓	✓	✓
3.	Pedagogiek	✓	✓	✓	✓

Sector techniek

Leerlingen met het profiel N&T zijn tot alle opleidingen toelaatbaar. Met het profiel N&G wordt meestal na gevraagd. De profielen E&M en C&M bieden meestal geen toelatingmogelijkheid.

nr	Opleidingen	N&T	N&G	E&M	C&M
1.	Biologie en medisch laboratoriumonderzoek	✓	✓	☒	☒
2.	Biotechnologie	✓	✓	☒	☒

10. Tenslotte

In deze brochure hebben we ons best gedaan om ouders, leerlingen en andere geïnteresseerden een indruk te geven van de Tweede Fase en hoe we die op onze school hebben ingericht. We hopen dat we er in geslaagd zijn dit zo duidelijk mogelijk te doen.

Mochten er nog vragen onbeantwoord zijn gebleven, dan zijn wij uiteraard bereid die te beantwoorden.

Voor algemene vragen en opmerkingen over de Tweede Fase:

- Dhr. B. Bakker, teamleider bovenbouw HAVO/VWO
telefoon: 0222-789006 ; e-mail: osg_bkb@dehogeberg.nl

Voor vragen over profielkeuze en vervolgoopleidingen:

- Dhr. W. van der Werff, decaan HAVO/VWO
telefoon: 0222-312121 ; e-mail: osg_wrf@dehogeberg.nl

